

УДК 378.147

Заскалета С.Г., Округ А.Є.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА НА ФАКУЛЬТЕТІ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Анотація. Стаття присвячена питанню імплементації міжпредметних зв'язків при викладанні іноземних мов на факультеті іноземної філології. Обґрунтовано необхідність всеохоплюючого дослідження концептуальних засад та пошуку ефективних шляхів розвитку системи вищої освіти України. У статті проаналізовано міждисциплінарний підхід в процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Конкретизовано поняття «інтеграція», обґрунтовано значення поняття «міждисциплінарні зв'язки». Розглянуто питання перспектив та переоцінки міждисциплінарного підходу. Визначено стратегічні напрями оновлення процесу навчання на основі застосування принципів міждисциплінарних зв'язків у процесі вивчення іноземної мови. Міждисциплінарна інтеграція відбувається на різних рівнях з дотриманням таких принципів, як цілісність, системність, структурність, багаторівневність, відповідність усім сферам суспільного та культурного життя. Педагогічними умовами ефективності застосування міждисциплінарних зв'язків є застосування навчально-методичного комплексу з урахуванням специфіки вивчення іноземної мови та гуманітарних дисциплін на факультеті іноземної філології; проведення різноманітних видів контролю результатів самостійної пізнавальної діяльності студентів.

Ключові слова: міждисциплінарні зв'язки, інтеграційні заняття, пізнавальна діяльність студентів, міждисциплінарна інтеграція, європейський вимір в освіті.

Zaskaleta Svitlana, Okrug Anatolii
Mykolaiv V.O. Sykhomlynskyi National University

INTERSUBJECT CONNECTIONS AT TEACHING OF FOREIGN LANGUAGES AS DIDACTICS PROBLEM OF FOREIGN PHILOLOGY DEPARTMENT

Summary. Dynamic educational processes in the world, the development of modern technologies, sharp competition in the labor market, and a high level of requirements for a specialist determine the need for a comprehensive study of conceptual foundations and the search for effective ways of developing the system of higher education in Ukraine. Generalization, refinement and specification of the essence of the concept of "integration", substantiation of the meaning of the concept "integration classes" and the definition of their distinctive features; in determining the strategic direction of updating the learning process, which is the application of the principles of interdisciplinary ties in the process of studying humanitarian disciplines. The application of an integrated approach to foreign language classes includes an interdisciplinary approach. This approach helps to enhance the perception of achievement knowledge and integrity. In order to activate the independent cognitive activity of students in foreign language lessons, interdisciplinary connections are effectively used. The pedagogical conditions of the effectiveness of the application of interdisciplinary connections are the use of the teaching and teaching complex taking into account the specifics of the study of a foreign language and humanities at the Faculty of Foreign Philology; conducting various types of control of the results of independent work of students. Defining a strategic direction for updating the learning process, which is the application of the principles of interdisciplinary ties in the study of humanities. The effectiveness of the application of interdisciplinary connections at the Faculty of Foreign Philology is determined by the level of formation of intellectual skills and abilities to work with sources of information, level of development of skills of self-organization of cognitive activity (planning, implementation and self-control of training).

Keywords: interdisciplinary connections, integration classes, cognitive activity of students, interdisciplinary integration, European Dimension in Education.

Постановка проблеми. Виникнення у міжнародному освітньому просторі нового терміну «Європейський вимір в освіті» (European Dimension in Education) пов'язано з розбудовою єдиного освітнього простору.

Сучасні умови модернізації вищої освіти потребують професійної підготовки висококваліфікованого фахівця будь-якої галузі господарства, готового витримати конкуренцію на внутрішньому та зовнішньому ринку праці. Однією з умов успішної діяльності фахівця у новому форматі є володіння щонайменше однією з іноземних мов як засобом професійно-орієнтованого міжкультурного спілкування [4].

Як зазначається у нормативно-правових документах, внаслідок непослідовності у проведенні та низької ефективності державної науково-технічної та інноваційної політики спостерігаються

тенденція щодо подальшого відставання України у технологічному розвитку від розвинутих країн світу, у тому числі країн Європейського Союзу. Зменшується кількість інноваційно активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей промисловості. Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки. Ось чому професійна підготовка фахівців потребує перегляду основних напрямів свого розвитку.

Необхідність всеохоплюючого дослідження концептуальних засад та пошуку ефективних шляхів розвитку системи вищої освіти України обумовлена розвитком сучасних технологій, гострою конкуренцією на ринку праці, високим рівнем вимог до фахівця.

З метою гармонізації законодавчих та інших нормативно-правових актів України у сфері уні-

верситетської освіти імплементаються найважливіші положення міжнародних документів, а також підтверджується пріоритетність норм міжнародних договорів України (Закон України «Про вищу освіту» (Розділ XIII «Міжнародне співробітництво») [3].

Мета статті полягає в узагальненні, уточненні та конкретизації сутності поняття «інтеграція», обґрунтуванні значення поняття «інтеграційні заняття» та визначенні їх відмінних особливостей; у визначенні стратегічного напрямку оновлення процесу навчання, яким є застосування принципів міждисциплінарних зв'язків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуалізуючи питання вивчення іноземної мови, Закон України «Про освіту» зазначає, що у закладах освіти відповідно до освітньої програми можуть викладатися одна або декілька дисциплін двома чи більше мовами – державною мовою, англійською мовою, іншими офіційними мовами Європейського Союзу. Визначаються такі сфери використання іноземної мови [4]:

- міжнародне співробітництво у системі освіти;
- участь у міжнародних дослідженнях якості освіти;

- міжнародна академічна мобільність.

Концептуальні засади модернізації професійної підготовки фахівців розкриваються в працях В.П. Андрущенка, А.І. Бойка, Б. Євтуха, В. Журавського, В.Г. Кременя, Н.Г. Ничкало, В.О. Огнев'юка, С.О. Сисоевої та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Підходи на основі стандартів ще більше розмивають межі цих категорій. Мультидисциплінарна інтеграція може бути дещо відмінною, оскільки процедури цих дисциплін є домінуючими. Поточне мислення, однак, передбачає, що навіть інтрадисциплінарні проекти повинні включати математику та літературу / засоби масової інформації, щоб бути багатими та енергійними (Еріксон, 1998). Незважаючи на те, що вчителі можуть організувати трансдисциплінарний навчальний план навколо реального контексту, реальність охоплення стандартів та оцінювання в різних предметних областях акцентується на певній дисципліні.

Виклад основного матеріалу. Інтеграційні процеси в освіті розглядаються й аналізуються в роботах багатьох науковців. Г.А. Білецька, К.І. Волинець, І.М. Козловська, Д.І. Коломієць, В.В. Моштук, М.О. Сова та ін. Визначають та обґрунтовують філософські основи інтеграції знань в освіті; педагогічні умови, дидактичні та методичні основи інтеграції тощо. Теоретико-методологічні аспекти дидактичної інтеграції розглядають С.У. Гончаренко, Р.С. Гуревич, С.Ф. Клепко, Я.М. Собко та ін. Пошук шляхів вирішення проблеми інтеграції знань та інтегрованих занять здійснюють Т.В. Тхоржевська, М.Р. Арцишевська, В.К. Сидоренко, С.П. Ткаченко та інші [4].

Як зазначає академік В.І. Єльченко, інтегративний підхід «веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність. Результатом інтегративного підходу можуть бути цілісності знань різних рівнів – цілісність знань про дійсність; про природу; з тієї чи іншої освітньої галузі; предмета, курсу, розділу, теми. Інтегративний підхід реалізується під час вивчення інтегрованих курсів чи окре-

мих предметів з освітньої галузі, коли цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосуванню методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень учнів, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань» [2, с. 356].

За визначенням А. Бабенка, інтеграція – це взаємопроникнення елементів, які є роз'єднані, але мають генетичну спорідненість: внутрішні зв'язки наук, мистецтв, знань та уявлень про світ та людину тощо. Педагогічна інтеграція – це різновид наукової інтеграції, яка, однак, здійснюється в рамках педагогічної теорії і практики, передбачає пояснення, прогнозування конкретних проявів інтеграції в педагогічному процесі. Педагогічна інтеграція – це доцільно організований зв'язок однотипних частин і елементів змісту, форм і методів навчання в рамках освітньої системи, що веде до саморозвитку особистості. Тобто інтегрування – це якісно відмінний спосіб структурування, презентації та засвоєння програмового змісту, що уможливило системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках і має значний вплив на розвиток особистості [1].

Серед іноземних дослідників міждисциплінарному (міжпредметному) підходу присвятили свої дослідження Andrew Barry, Georgina Born and Gisa Weszkalnys (Economy and Society Volume 37 Number 1 February 2008: 20_49) [6]. Зазначено, що міждисциплінарні дослідження призведуть до наближення науки і техніки до потреби та турботи громадян та споживачів. У цьому світлі міждисциплінарний підхід можна сприймати як керовану політичною та економічною стратегією «розширення прав і можливостей «умиротворення» (Toscano, 2007). Дослідники розглянули питання перспектив та переоцінки міждисциплінарного підходу. Науковці прийшли до висновку про необхідність врахування специфіки міждисциплінарного поля. Адже розширення «міждисциплінарності» на має за мету замінити «дисциплінарну чистоту» як засобу захисту академічної автономії [6].

Susan M. Drake використовує такі терміни, як міжпредметний, мультидисциплінарний (multidisciplinary), міждисциплінарний (interdisciplinary), а також трансдисциплінарний (transdisciplinary). Суттєвою відмінністю між трьома підходами визначається існуючий рівень поділу між предметами, які охоплюють певну сферу. Susan M. Drake and Rebecca C. Burns, вважали, що три підходи підходять до еволюційного континууму [8].

Ідея застосування міждисциплінарних зв'язків набуває останнім часом все більшої популярності. Особливо це стосується вивчення іноземної мови в закладах вищої освіти, оскільки знання іноземної мови дає можливість вивчати певні дисципліни, використовуючи інформацію з іноземних англомовних джерел. Отже, знання з певної галузі ґрунтуються на знаннях іноземної мови, що дає можливість розширити кругозір студента.

Застосування інтегрованого підходу на заняттях з іноземної мови включає в собі міждисциплінарний підхід. Такий підхід сприяє активізації сприймання матеріалу, досягненню синтетичності та цілісності знань [6, с. 54–55].

Для створення інтегрованих програм можливо поєднувати:

- суміжні гуманітарні науки;
- іноземні мови та міжпредметне середовище.

Так, на факультеті іноземної філології викладаються як фахові предмети, так і психолого-педагогічні дисципліни (педагогіка, університетські студії тощо). Міждисциплінарна інтеграція може відбуватися на різних рівнях, але слід дотримуватися таких принципів, як цілісність, системність, структурність, багаторівневність, відповідність усім сферам суспільного та культурного життя [4; 5, с. 169–177].

Варто зауважити, що міждисциплінарні зв'язки в процесі навчання іноземної мови активізують самостійну пізнавальну діяльність студентів на заняттях з іноземної мови. Так, навчальні програми з англійської мови передбачають вивчення таких тем, як «Education in Great Britain» («Освіта у Великій Британії»), «Education in the USA» («Освіта у США»). В той же час, вивчаючи дисципліну «Університетські студії», спостерігається підвищення інтересу студентів при роботі з англомовними джерелами при вивченні тем (наприклад, теми «Імплементация Болонського процесу до системи вищої освіти України», «Тенденції вищої освіти в країнах Європейського Союзу і України»), при написанні рефератів, виконанні самостійної роботи та інших творчих видів самостійних робіт [4]. Отже, відбувається взаємозв'язок не лише в межах самої дисципліни, але й на міжпредметному рівні. Це позитивно впливає на активізацію самостійної пізнавальної діяльності студентів при вивченні означених дисциплін. Таким чином, відбувається координація між навчальними програмами з іноземної мови

та гуманітарними дисциплінами, а відтак реалізується принцип інтегрованості.

Висновки та пропозиції. Отже, розглядаючи проблему застосування принципів міждисциплінарних зв'язків у процесі вивчення іноземної мови на факультеті іноземної філології, слід зазначити, що вищезгадані принципи набувають все більшої популярності. Так, для активізації самостійної пізнавальної діяльності студентів на заняттях з іноземної мови ефективно використовуються міжпредметні зв'язки. Педагогічними умовами ефективності застосування міждисциплінарних зв'язків є застосування навчально-методичного комплексу з урахуванням специфіки вивчення іноземної мови та гуманітарних дисциплін на факультеті іноземної філології; проведення різноманітних видів контролю результатів самостійної пізнавальної діяльності.

Ефективність застосування міждисциплінарних зв'язків на факультеті іноземної філології визначається рівнем сформованості інтелектуальних умінь і вмінь працювати з джерелами інформації, рівнем розвитку вмінь самоорганізації пізнавальної діяльності (планування, здійснення і самоконтролю навчання). Подальшого дослідження потребують такі аспекти: підготовка викладачів вищих навчальних закладів до роботи зі студентами із застосуванням принципів міжпредметних зв'язків; організаційно-методичні питання вдосконалення самостійної пізнавальної діяльності студентів; порівняльно-педагогічний аналіз системи вищої освіти у зарубіжних країнах.

Список літератури:

1. Бабенко А. Інтеграція навчальних предметів: плюси та мінуси. URL: <http://osvita.ua/school/reform/53351/>
2. Енциклопедія освіти / [голов. редак. В.Г. Кремень]. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Заскалета С.Г. Застосування принципів міждисциплінарних зв'язків у процесі вивчення іноземної мови на факультеті іноземної філології. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Фірма Планер», 2018. Вип. № 27. С. 134–140.
5. Сова М.О. Концептуальна модель інтегрованого навчання і технологія її впровадження у навчальний процес вищої школи. *Біоресурси і природокористування : Науковий журнал*. 2009. Т. 1, № 1/2. С. 169–177.
6. Шевчук К. Інтегрований підхід до навчання: ретроспективний аналіз. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер. Педагогіка і психологія*. 2007. № 20. С. 50–55.
7. Logics of interdisciplinarity. Andrew Barry, Georgina Born and Gisa Weszkalnys. *Economy and Society. Volume 37. Number 1*. February 2008: 20–49.
8. Meeting Standards Through Integrated Curriculum by Susan M. Drake and Rebecca C. Burns. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ascd.org/publications/books/103011/chapters/What-is-integrated-curriculum%C2%A2.aspx>

References:

1. Babenko A. Intehratsiia navchalnykh predmetiv: pliusy ta minusy [Integration of educational subjects]. URL: <http://osvita.ua/school/reform/53351/>
2. Entsyklopediia osvity [holov. redak. V.H. Kremen]. Kyiv : Yurinkom Inter, 2008. 1040 p.
3. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine "About Higher Education"]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Zaskalieta S.H. (2018). Zastosuvannia pryntsyypiv mizhdystyplinarynykh zviazkiv u protsesi vyvchennia inozemnoi movy na fakulteti inozemnoi filolohii [Application of the principles of interdisciplinary connections in the process of studying a foreign language at the Faculty of Foreign Philology]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seria : Filolohiia (movoznavstvo)* : zbirnyk naukovykh prats. Vinnytsia : TOV «Firma Planer», vyp. № 27, pp. 134–140.
5. Sova M.O. (2009). Kontseptualna model intehrovanoho navchannia i tekhnolohiia yii vprovadzhenia u navchalnyi protses vyshchoi shkoly [Conceptual model of integrated training and technology for its introduction into the educational process of higher education]. *Bioresursy i pryrodokorystuvannia : Naukovyi zhurnal*, T. 1, № 1/2, pp. 169–177.
6. Shevchuk K. (2007). Intehrovanyi pidkhd do navchannia: retrospektyvnyi analiz [Integrated approach to learning: a retrospective analysis]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Ser. Pedahohika i psykholohiia*, № 20, pp. 50–55.
7. Logics of interdisciplinarity. Andrew Barry, Georgina Born and Gisa Weszkalnys. *Economy and Society. Volume 37. Number 1*. February 2008: 20–49.
8. Meeting Standards Through Integrated Curriculum by Susan M. Drake and Rebecca C. Burns. URL: <http://www.ascd.org/publications/books/103011/chapters/What-is-integrated-curriculum%C2%A2.aspx>